עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ח מהל' ערכין הלכה ה:

ב מיי' שם הל' ז:

ג מיי' שם הלכה ד:

ד מיי' שם הלכה ה:

ה מיי' שם הל' ו:

◆

רבינו גרשום

א שנו. דאמרי דכי חזר בו של משים דממשכנין מנכסיו עד שר ולא יותר אלא דבן ארבעים ומד במקומו שאינו משלשין יניהם שעכשיו נפחתו להקדש שקלים: משלשין ביניהן זה פחות שיתן בן חמשים ט"ו קל ובן מ' יתן ה' שקל: מ"ט אי בן חמשים העשר שהוא וסיף יתן הוא לבדו בלא דין יברים והעשר שקל שהוסיף בן על בן ל' יאמר בן מ' לבן נ' ת נמי שייך בהדיה (בני) עשר ידי דיש בכלל חמשים הני רבעים הילכך יהיב נמי פלגא הני עשר ואידך ה' שקלים יתן תור דליכא בן חמשים אחר שלא מאה שום אדם בחמשים: ליתן בן ארבעים ש"ר דליתשיך פלגא דהני עשר דבן שלשים: איכא בן ארבעים הכי נמי אלא ליכא בן ארבעים הילכך יהיב בן לשים עשר: אי הכי. כדאמר רב סדא: אימא סיפא חזר בו של שר כו': אי הכי. אי דליכא אלא שר [לחודיה] אמאי איצטריך מימר נפרעין משל עשר נפרעין מנו מבעי ליה. אלא מדקתני פרעין משל עשר ש"מ דאיכא י של בן עשרים ולא קתני שלשין ביניהם וקשיא לרב סדא: אלא לא קשיא כאן שחזרו ולן בבת אחת משלשין [ביניהן] בל חזרו בזה אחר זה נפרעין כל אחד תוספתו: תניא נמי הכי. כי חזרו כולן כאחד משלשין יניהן כיצד של חמשים יתן ט"ו של ארבעים ה' מתוספתו וה' תוספתו] בן שלשים ובן שלשים ן חצי תוספתו [וחצי תוספתו בן כ' ובן כ' יתן חצי תוספתו] חצי מן המותר שנפרעין מבן שר: [והאנן תנן ממשכנין מנכסי ל כל אחד עד עשר אלא לאו ים כדרב חסדא כדמתרצינן כאן בת אחת כאן בזה אחר זה: אמר חד הרי היא שלי בעשרים ואחד לעין הבעלים נותנין עשרים שש. לפי שהבעלים אמרו עשרים ומוסיפין עוד חומש על שרים הרי כ"ו וכן לעולם כופין בעלים שיפדוה הן בשביל מוסיפין חומש ויתנו עוד גם תוספת שמוסיף אחד על עשרים אבל אין מוסיפין בעלים חומש על אותו עילוי מעלה אחד על העשרים אלא תנו ההוס' לבדו על חומש שלהן גון אמר אחד הרי היא שלי בכ"ה בעלים יתנו ל' ולא יותר חמש שביל חומש שלהן וחמש שביל תוספת של זה אבל] אמר חד הרי היא שלי בכ"ו. אין ופין את הבעלים לפדותה דאמרינן בגמ' דמצי אמרי אתא ברא בחריקין שהוסיף על הכ' נגד החומש שאנו חייבין להוסיף עתה אין אנו חייבין לפדות וא"כ רצו הבעלים עדיין פרותה: אם רצו ליתן שלשים אחת ודינר שכן עולה החשבון ין החומש שלהן והתוספת של ה הבעלים קודמין: ואם לאו. לא רצו הבעלים ליתן כל כך: אומר לו. לזה שאמר בכ"ו: געתיך. תן מה שאמרת והרי היא לך: ובעל הבית אומר. לפדות עשר שני שלו בסלע ואחד אומר נהו לי ואני אתן בשבילו סלע איסר קודם של סלע ואיסר לבעל בית ויהיה המעשר שלו מפני מוסיף על הקרן איסר יותר בעה"ב ואע"ג דכי פריק ליה עה"ב מחוייב להוסיף חומש דכתיב ואם גאל יגאל איש מעשרו חמישיתו יוסף עליו אחר אין מוסיף חומש אפי' הכי של סלע ואיסר קודם לבעה"ב: מתרץ לא קשיא דהכא בגואל שהור דחומש דמוסיפין בעלים

יותא דהקדש הוא שהקרן והחומש בא ליד הגזבר משום הכי ההוא דיהיב חומש להקדש עדיף: הכא. גבי מעשר שני דחומשא שמוסיף רווחא דבעה"ב הוא שהקרן והחומש של בעה"ב הוא ומעלהו ואוכלו בירושלים בתורת מעשר וכשמוסיף ומש זהו ריוח שלו שיש לו יותר מעות ממה לקנות כל צורכו בירושלם משו"ה ההוא דפריק הקרן שפיר שמוסיף בפרייתו יותר מבעה"ב איסר הוא קודם לבעה"ב ואע"פ שהבעל הבית מוסיף חומש כיון שאינו בא ליד הקדש לא הקרן ולא חומש אלא ליד בעה"ב לית לן בה בההוא חומש אלא ההוא דפריק קרנא שפיר טפי מתבריה איהו קדים: ואמאי הבעלים נותנין שלשים ולימרו בעלים כבר אתא גברא בחריקין במקומינו שרוצה ליתן כנגד הקרן והחומש שלנו ומעתה נפטרנו: לא. לא מצו למימר הכי כגון דאמור בעלים בעשרים ודינר דחייבין ליתן כ"ה ודינר והאי גברא לא אמר אלא כ"ה הלכך ליכא למימר אתא גברא בחריקין: אי הכי אמאי לא תני בעלים אומרים עשרים ודינר ליתני דינר: לא דק. [תנא] דלא רצה לשנות (לבר) [דינר] שהוא פחות משקל: [ולא והקתני בסיפא דינר: אלא אמר רבא. כגון דאמור בעלים בעשרים ופרוטה דחייבין ליתן כ"ה ופרוטה ואידך גברא לא אמר אלא בכ"ה לחוד ולא מצי למימר אתא גברא בחריקין. וכיון דאמרי בעלים פרוטה ופרוטה לא הוי דבר חשוב ולא רצה התנא לשנותה: לא שנו. דאין מוסיפין חומש על עילוי של זה אלא שלא נישום הקדש בג' בני אדם: אבל. אם שמאה אותו אחד לדעת ג' בני אדם ששוה כך וכך על עשרים מוסיפין הבעלים נמי חומש אף על אותו עילוי: תניא נמי הכי כו': לעולם דלא נישום. הא נישום אפי' ב"ה מודו דמוסיפין. (וא"כ) [ודקשיא לך] מ"ט דב"ש דאמרי מוסיפין: ב"ש מחמירי. משום חומרא בעלמא הוא דקאמרי הכי (כיון דאמרת) ואיבע"א דנישום ואיפוך ורב חסדא כב"ה דאמרי מוסיפין: א"כ דב"ה מחמירי דאמרי מוסיפין חומש על עילוי ליתנייה גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה. אלא לעולם כדאמרינן מעיקרא דלא נישום [ואפי' הכי ב"ש מחמרי דאמרי מוסיפין] אבל נישום אפי' ב"ה סברי דמוסיפין ורב חסדא דאמר (אפי') כב"ה: רצו אין לא רצו לא. [דאין כופין אותן] מ"ט דמצי אמרי אתא גברא בחריקין: האי דינר מאי עבידתיה. הא [כבר תנא] (אמרת) דאין מוסיפין חומש על עילוי של זה והאי דינר מיחזי כחומש מן ההוא (סלע) [דינר] ששי שעל עשרים: אמר רב ששת הכי קאמר. כיון שאמר בעלים הרי היא שלי

[א] הבעלים נותנין עשרים ושש בעשרים ושתים הבעלים נותנין עשרים ושבע בעשרים ושלש הבעלים נותנין עשרים ושמונה בעשרים וארבע הבעלים נותנין עשרים ותשע בעשרים וחמש הבעלים נותנין שלשים [א]שאין מוסיפין חומש על עלויו של זה [ב]אמר אחד הרי שלי בעשרים ושש אם רצו הבעלים ליתן שלשים ואחד ודינר הבעלים קודמין ואם לאו אומר לו הגעתיך: **גמ'** אמר רב חסדא לא שנו אלא שבן ארבעים עומד במקומו אבל אין בן ארבעים עומד במקומו משלשין ביניהן תנן חזר בו של ארבעים ממשכנין [ב] עד עשר אמאי ליתן בר חמשין בהדיה דליכא בן חמשים חזר בו בן שלשים ממשכנין מנכסיו [ג] עד עשר אמאי וליתן דבן ארבעים בהדיה דליכא בן ארבעים חזר בו בן עשרים ממשכנין מנכסיו [ד] עד עשר אמאי ליתן דבן שלשים בהדיה דליכא בן שלשים אי הכי אימא סיפא חזר בו של עשר מוכרין אותה בשויה ונפרעין משל עשר את המותר ליתב [ה] דבן עשרים בהדיה וכי תימא ה"נ דליכא בן עשרים אי הכי נפרעין משל [ו] עשרה נפרעין ממנו מיבעי ליה [ז] אלא אמר רב חסדא לא קשיא כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה תניא נמי הכי [ג]חזרו כולן כאחד משלשין ביניהם והא אנן תנן ממשכנין מנכסיו עד עשר אלא לאו שמע מינה כדרב חסדא שמע מינה איכא דרמי להו מירמא תנן חזר בו של עשר מוכרין אותה בשויה ונפרעין משל עשר את המותר והתניא משלשין ביניהם אמר רב חסדא לא קשיא כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה: הבעלים אומרים בעשרים וכו': למימרא דחומש עדיף ורמינהו [א]בעל הבית אומר בסלע ואחד אומר בסלע ואיסר של סלע ואיסר קודם מפני שמוסיף על הקרן הכא דחומשא רווחא דהקדש הוא חומש עדיף התם דחומשא רווחא דבעל הבית קרנא תיפרוק שפיר חומשא לא איכפת לן: אמר אחד הרי הוא שלי [ח] כו': בעשרים וחמש נותנין שלשים ולימרו הבעלים אתא גברא [ג]בחריקין [ט] דאמור בעלים דינר וליתני דינר לא דק ולא והא קתני אם רצו הבעלים ליתן שלשים ואחד ודינר [י] בעלים קודמין אלא אמר רבא [ד]דאמור בעלים פרוטה ולא דק: שאין מוסיפין חומש על עלויו כו': [ה]אמר רב חסדא לא שנו אלא שלא נישום הקדש בג' אבל נישום הקדש בג' מוסיפין [יא] תניא נמי הכי בית שמאי אומרים מוסיפין ובית הלל אומרים אין מוסיפין היכי דמי אי [יב] לא נישום מאי טעמא דבית שמאי אלא דנישום לימא רב חסדא דאמר כבית שמאי לעולם דלא נישום ובית שמאי [יג] מחמירין אי בעית אימא לעולם דנישום ואיפוך בית שמאי אומרים אין מוסיף [ו]וליתניה גבי קולי ב"ש וחומרי בית הלל אלא לעולם דלא נישום וב"ש [יד] מחמירין: אמר אחד הרי היא שלי בעשרים ושש כו': רצו אין לא רצו לא [טו] אמרי אתא גברא בחריקין ודינר מאי עבידתיה אמר רב ששת [טז] ה"ק אם רצו בעלים מעיקרא ליתן חשבון המגיע לאחד ושלשים ודינר

היכי

למימרא דחומש עדיף ורמינהי בעל הבית אומר בסלע. תימה לר' אלחנן מאי פריך [יא] דהא ליכא למיפרך [יז] דהבעלים אומרים בעשרים וכל אדם בעשרים הבעלים קודמים כו' והכא תניא דאחר קודם ומאי קושיא דהא דהבעלים קודמין זהו כשאין אחר פודהו ביותר ומסיפא נמי ליכא למיפרך דתניא אחד אומר הרי הוא שלי בעשרים ואחד הבעלים קודמין ונותן כ"ו והכא תניא דאחר קודם הכי נמי לא קשיא דמידי הוא טעמא אלא מפני שמוסיף על הקרן שהוא עשרים ה"נ במתני' דין הוא שיקדמו הבעלים שגם הם מוסיפין על הקרן כשנותנין עשרים ושש שנותנין האחד יותר על העשרים [טז] והחומש בשביל (חומש) הקרן שהוא עשרים ואחת ושמא הוא מקשה כך מאי שנא שכופין הבעלים לתת דמים שאמר האחר וחומשו על מה שאמר הוא דקתני שהבעלים נותנין כ"ו כ"ז והכא תניא כשהבעלים אומרים בסלע והאחר אומר בסלע ואיסר [יח] [של סלע ואיסר] קודם ואין אנו כופין את הבעלים שיתנו סלע ואיסר עם החומש דקתני של סלע ואיסר קודם ולא קתני הבעלים נותנין חמשה דינרים שהוא קרן וחומש ואיסר ומשני הכא חומשא רווחא דהקדש חומש עדיף הלכך כופין את הבעלים התם לחומשא רווחא דבעל הבית כו': **תניא** בית שמאי אומרים מוסיפין. ה"ג וכן כתוב בספר ר"ת ול"ג תניא נמי הכי ואי גרסי' ליה יש לפרשו כן תניא נמי הכי דאיכא מאן דסבר דמוסיפין בנישום אי כב"ש אי כב"ה ומדקדק [כו] הש"ס למצוא יאליבא דרב חסדא ומיהו נראה יותר דגרס תניא כלא נמי הכי:

דתנו

הבעלים נותנין. על כרחן: **עשרים ושש.** דלהאי לא יהבינן לה הואיל ואמרו בעלים עשרים ועולה החשבון עם החומש לכ"ה ואי יהביה להאיך בכ"א נמצא הקדש מפסיד ובעלים יתנו על כרחן אותו סלע שהוסיף זה על הקרן וכ"ה דידהו אבל על סלע שהוסיף זה לא יוסיפו חומש: **אמר אחד בעשרים וחמש הבעלים נותנים שלשים.** על כרחן. והשתא איכא למיפרך אמאי כופין את הבעלים בשלמא עד השתא כייפינן להו דהא לא מלינן למיתבה להנך משום דקרן דידהו לא הוי כקרן וחומש דאמור בעלים כרישא הלכך על כרחין הדרינן אבעלים וכיון דהדרינן אבעלים בעי למיתב קרנא כמה [יז] דשמאי אחריני וחומשא דידהו אבל השתא דאמר אחד בכ"ה ליתביה להאיך דהא [יח] קרן דידיה הוי כקרן וחומש דאמור בעלים ברישא ובגמ' פריך לה: **אם רצו הבעלים כו'.** ולא כייפינן להו הואיל וקרנא כקרן וחומש דאמור איניהו ברישא. והאי דינר מפרש בגמרא מאי עבידתיה: **גמ' לא שנו.** דאין ממשכנין מנכסי בן חמשים אלא עשר סלעים אלא שבן מ' במקומו עומד ואינו חוזר בו אבל חזר בו בן ארבעים משלשין הכ' סלעים הפחותין מנ' ועד שלשים ביניהם דבן נ' יתן ט"ו ובן מ' יתן ה' דהא באותן עשר שאמר בן נ' יותר על בן מ' לא שייך בר מ' בהדיה [ו]בפסידא והנך י' שהוסיף בן מ' על בר [יט] ל' בר חמשין נמי אירלי (א) כמ' דיש בכלל חמשים ארבעים: **דליכא בר נ'.** שלא אמר אדם יותר על מ' דמתני' מילי מילי קתני: **ליתיב בר עשרים בהדיה.** דאיהו נמי בעשר אירלי (ב) [כ] : **משל י'.]** מדקתני משל י' מכלל דליכא אחרינא: **חזרו כהן כלם אחת משלשין ביניהן.** כדרב חסדא ומתני' כגון שחזרו בהן בזה אחר זה דהשתא אמר בן נ' לגזבר כי הדרי בי שבקי לך בר מ': **משלשין ביניהן.** [כ] שנים ושלשה ראשונים נשכרין ושנים אחרונים נפסדין שאם חזרו כולם ומכרה גזבר בשוויה [כא] חמש סלעים נמצאו פחותין מ"ה סלעים יתן בן נ' ה' שלו לבדו ומעשר של בן מ' יתן האלו ששניהם נתלו בהן ומעשר של בן שלשים יתן השליש ובן מ' השליש ובן שלשים השליש שלשתן שלשים אמרו והעשר של בן עשרים יתנו בין ארבעתם והחמש שפחתו מבן עשר יתנו חמשתן: **איכא דרמי להו מירמא.** ולא תני להא דרב חסדא באנפי נפשה אלא ע"י תירוץ דמתני' וברייתא דרמו אהדדי: [יא] **בעה"ב אומר בסלע.]** בעה"ב הפודה מעשר שני שלו מוסיף חומש דכתיב (ויקרא כז) ואם גאל יגאל איש ממעשרו וגו' [כב] ואחר הפודה אין מוסיף חומש. בעה"ב אומר בסלע ואחר אומר בסלע ואיסר כו' שמוסיף על הקרן ואע"ג דבעל הבית בעי למיתב טפי דחומש סלע הוי דינר ודינר הוי עשרים וד' איסרין כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף יב.): **הכא.** גבי מעשר שני חומש רווחא דבעל הבית הוא שהרי בין קרן בין חומש הכל שלו והוא יאכל הכל בירושלים ואין לנו בו אלא מצות פדייה שלא יאכלנו בגבולין בלא פדיון ועיקר פדייתו בקרן היא ואע"ג דבלרי דמי לא איכפת לן שהרי ביתירות דמיו אין נהנה אלא הוא: **ולימרו בעלים אתא גברא בחריקין.** במקומינו שרוצה ליתן כמותינו בשלמא עד השתא הדרינן עלן משום פסידא דהקדש אבל השתא מאי בעינן למיכפיין: **דאמור בעלים.** ברישא דינר יותר על עשרים דמטי חומשא דקרן וחומש לכ"ה ודינר ואי יהבינן להאי איכא פסידא להקדש הלכך הדרינן אבעלים על כרחייהו: **וליתני.** ברישא דמתני' הבעלים אומרים בעשרים ודינר: **לא דק.** למתני דינר אלא חשבון הסלעים: **והא קתני.** דינר בסיפא אלמא דק בדינרין: **אלא אמר רבא דאמור בעלים.** ברישא פרוטה ובפרוטות לא דק: **שלא נישום הקדש בשלשה.** שלא שמו שלשה בני אדם את הקרקע כמה שאמר זה האחר: **אבל.** שמאוהו שלשה כדבריו של זה מוסיפין בעלים חומש על עילויו בעל כרחו ולא בעינן עשרה. ואע"ג דשומא דהקדש בעי עשרה כדאמרינן בסנהדרין (דף ב.) הקרקעות תשעה וכהן הכא רבותא קא משמע לן דכיון דאמרי תלתא לא מהדרינן אעשרה ויוסיפו חומש על העילוי (ג): ששה דברים מקולי ב"ש ומחומרי בית הלל: **ודינר מאי עבידתיה.** הא אמרת אין מוסיפין חומש על עילויו של זה: **מעיקרא.** כשפתחו (ו) ראשון: **ליתן חשבון המגיע.** [כג] על עילויו של זה לשלשים ואחד ודינר:

והיכי

מסורת הש"ס

א) [מעשר שני פ"ד מ"ג], ב) [כתובות פא. קה.], ג) [חולין נב: וש"נ], ד) ופסקיה להנך ל"ק, ה) ל"ק, ו) ל"ק, ז) כשפתחו ל"ק, ח) אהא ליכא למיפרך דקתני הבעלים ל"ק, ט) בר ל"ק דחומש בשביל הקרן שהוא כ' ושמא כו', י) בר ל"ק כ"ה אליבא.

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לא שנו וכו' בר חמשין נמי אירלי דיש בכ"ל ותיבת כמ' נמחק: (ב) ד"ה ליתיב בר עשרים וכו' אירלי הס"ד ואח"כ מ"ה נפרעין משל עשרה מדקתני וכו' אחרינא הס"ד ואח"כ מ"ה בבת אחת חוזרו בהן: (ג) ד"ה אבל וכו' על העלוי הס"ד ואח"כ מ"ה קולי ב"ש ששה:

◆

מוסף רש"י

הבעלים נותנין עשרים ושש. שאי אפשר לתת לזה באחד ועשרים שנמצא הקדש נפסד בחומש (ב"מ נד.) בלעים ולבעלים נמי לא פחתינן מן הקרן שאמתה איש אחר, הלכך נותנין כ"ו לקרן ומחומש לתוספת חומש ועל עילויו של זה שהעלה כדמיו סלע אין מוסיף חומש אלא על קרן שאמתה הוא (ב"מ נד.). **אתא גברא בחריקין.** הרי לא אחר מחמיו שחפץ ליתן כמה שעולה קרן וחומש שאמרתי ואין הקדש נפסד ולמה נכוף את זה לתת שלשים (שם), בחריקיה. במקומו, ולי נראה לשון חירק, קרן, כלומר לשון פקידה מקום בפקד מקומי ופגמתי (כתובות פא.) לשון פגום, כמו קרנים חרוקות בפחיתות תולין (שם). כלומר שאני מתקלק ונפגם מקומי (כתובות קה.). **וליתניה גבי קולי ב"ש.** בעדיות דקא חשיב התם כל קולי ב"ש וחומרי ב"ה (חולין נב:).

◆

שיטה מקובצת

א) הבעלים נותנין עשרים ושש. גליון ק"ק וכי מפני שיעלה בדמים יתר מכדי שוויה ניכוף לבעלים לתת ד"ל אם יראו הבעלים שיעלוהו יותר משויו יאמרו תפדו אתם ואני אעלה את החומש. הר"ר והרא"ש ז"ל: ב) ממשכנין מנכסיו עשר ותיבת עד נמחק: ג) מנכסיו עשר אמאי ליתן בן ארבעים בהדיה: ד) מנכסיו עשר אמאי ליתן בן שלשים בהדיה: ה) ליתיב בן עשרים: ו) משל עשר אות ה' נמחק: ז) תיבות אלא אמר רב חסדא בס"א אינו: ח) שלי בעשרים וחמש הבעלים נותנין ל' תיבה כו' נמחק: ט) בחריקין אמר זעירא דאמור: י) ודינר הבעלים: יא) תנ"ה ב"ש כו', תימה אמאי מייתי אי משום לישנא דאיפוך אין זו סברא דמייתי תנ"ה כיון שהוא צריך להפך הברייתא וי"ל דמייתי שפיר דלכל הלשונות איכא תנא דס"ל כרב חסדא ומיהו רחיק לאוקמי כ"ה כרב חסדא. תוס': יב) אי דלא נישום: יג) שמאי מחמיר אי: יד) וב"ש מחמיר: טו) לא דאמרי אתא: טז) ה"ק. תימה מאי רבותא איכא הכא. תוס': יז) כמה דשימי אחריני: יח) קרנא דהאי הוי: יט) ל' בר חמשין נמי שייך כהי דבר חמשין ארצי: כ) תיבת שנים נמחק: כא) בשוויה בחמש סלעים: כב) וגו' והאחר הפודהו אין: כג) המגיע עם עילויו תיבת על נמחק: כד) למיפרך ארישא דתנן הבעלים אומרים: כה) ואיסר של סלע ואיסר קודם: כו) ומדקדק. גליון ודחיק תלמודא לאוקמה מילתא דרב חסדא כב"ה ואין יכול למצוא:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones

Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com